

SZŐRBEN AZ IGAZSÁG?

A Szent István Egyetem Vadvilág Megőrzési Intézetében (VMI) évtizedek óta végzünk terepi kutatásokat a ragadozók jelenlétét, életmódját és területhasználatát vizsgálva. 2013-tól az intézet ezeket a vizsgálatokat, nem invazív módszerekkel, két Natura 2000 mintaterületen végzi: a Kiskunsági Nemzeti Park és a Mátrai Tájvédelmi Körzet területén. Szőrscsapdázással - ezzel a Magyarországon csak kevesek által ismert módszerrel - próbáljuk meg mintaterületeinken kimutatni rejtőzködő életmódú emlős ragadozóinkat.

A Svájci Hozzájárulási Program támogatásával megvalósuló „Fenntartható természetvédelem magyarországi Natura 2000 területeken” (SH/4/8) című projekt egy konzorciumi együttműködés, amit a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület fog össze. Az érintett területeken sok védett vagy veszélyeztetett állat- és növényfaj él. Az együttműködés célja e fajok kezelési terveinek kidolgozása, illetve az ehhez szükséges adatok gyűjtéséhez és értékeléséhez szükséges vizsgálati módszerek fejlesztése. A VMI munkatársaival az erdőtermészetességi vizsgálatok mellett a területeken előforduló emlős ragadozókat vizsgáljuk.

Ragadozók jelenléte: kérdések, ellentétek és hatások

Az utóbbi időben a Magyarországon ritka és védett nagyragadozók - mint például a medve és a farkas - észlelései egyre gyakoribbá válnak. A kutatás során a szőrszálak alapján történő fajhatározással, ezzel a megbízhatónak ismert módszerrel azt szeretnénk felmérni, hogy hol fordulnak elő rejtőzködő ragadozóink. Ezt azért is fontos tudni, mert az egyre gyakrabban megjelenő nagyragadozók az ember-vadvilág konfliktusok forrásai is lehetnek.

A ragadozók természetes rendszerekben betöltött szerepe sokféle és összetett lehet, ami a zsákmányfajok létszámára gyakorolt hatásoktól a táplálékláncon átgyűrűző, közvetett hatásokig terjedhet. Szerepük azonban többnyire vitathatatlan, a nagyragadozók szabályozhatják nagytestű növényevőink állományait, amelyek csökkenésével növekedhet például a fás szárú növények újulata. Ezzel párhuzamosan viszont elkerülhetetlennek látszik a konfliktus kialakulása a vadgazdálkodók/állattenyésztők és a ragadozók között. E fajok elterjedésének ismerete tehát hasznos lehet a természetvédelmi és a vadgazdálkodási szakemberek számára is.

A vizsgálat kezdetén tanulmányoztuk, hogy a szőrszálak küllemi bélyegei alapján végrehajtott szőranalízisek hatékonyak-e a fajazonosítás során. Kiderítettük továbbá, hogy tartalmaznak-e a szőrök elegendő örökítő anyagot (DNS) ahhoz, hogy fajszintű vizsgálatokat végezhessünk. Végül a Budakeszi Vadasparkban szőrscsapda prototípusok tesztelésére kaptunk lehetőséget.

*Közepes testű ragadozók
szőrminta-vételére szolgáló készülék,
amely egy drótkeféből és két tépőzár szalagból áll*

Furcsa „csapdák”, erős szagok

A célnak megfelelő szőrscapdák több típusát fejlesztettük ki attól függően, hogy mely ragadozófajokat vizsgáljuk. Mivel a célfajok egy része kistestű ragadozó, így nyestfogásra alkalmas élve fogó ládacsapdákat alkalmazunk: ezek a csapdák azonban nincsenek élesítve, így amikor az állat bemegy a csaliért, hozzásimul a szőrgyűjtő eszközhöz, amely lehet drótkefe vagy ragasztószalag. Ha tehát rálép a taposólemeze, a csapda nem sül el és vendégünk szabadon távozhat. A ládacsapdákon kívül jól bevált a PVC cső is, amelyet szintén csalival, illetve szőrgyűjtő felülettel látunk el és mindkét irányból átjárható. A macskák dörgölőző magatartását is kihasználjuk: a fákra úgynevezett „dörgölőző párnákat” csavaroztunk fel, a területet pedig illatmintával jelöltük. Macskafélék esetén a leginkább bevált szaganyagnak a macskamenta és a macskagyökér, valamint a hód fartőmirigy-váladéka, a hódzsr (kasztóreum) bizonyult.

A Kiskunságon elsősorban PVC, illetve módosított ládacsapdákat helyeztünk ki, mivel ezen a területen menyétféléket, elsősorban molnárgörény jelenlétét próbáljuk kimutatni. A vizsgálatot azonban megnehezíti, hogy a molnárgörény és a házi görény szőre morfológiailag nagyon nehezen különböztethető meg. Reméljük, hogy a gyűjtött minták genetikai vizsgálatai választ fognak adni a fajszintű határozás kérdéseire. Ritka és rejtőzködő ragadozóink közül a vadmacskát, és a hiúzt is szeretnénk szőrscapdáinkhoz csalogatni. Mivel ezek az állatok territoriális magatartást mutatnak, a már említett dörgölőző párnákat különféle illatanyagokkal próbáljuk vonzóbbá tenni. A tapasztalatok szerint az ismeretlen szagokat vízelettel, ürülékkel jelölik felül, és a „betolakodónak” üzenetképpen dörgölőzés során a szőrüket is otthagyják. A minták gyűjtésére főként télen kerül sor, mivel ilyenkor a ragadozók szaporodási időszakában a legerősebb a territorialitás.

Távol a ragadozóktól, stressz nélkül

A szőrscapdázással, mint közvetett módszerrel csak kis mértékben befolyásoljuk az állatok viselkedését. Nem tesszük ki őket fölösleges stressznek, mint az élve fogó csapdázás vagy altatás esetén, így elterjedésük a lehető legtermészetesebb módon vizsgálható. A csapdák karbantartása és „csalizása” kismértékű és alkalomszerű emberi beavatkozást igényel, így az „orrukkal látó” emlőseink kevésbé lehetnek bizalmatlanok velük szemben.

Mik lesznek a várható eredmények?

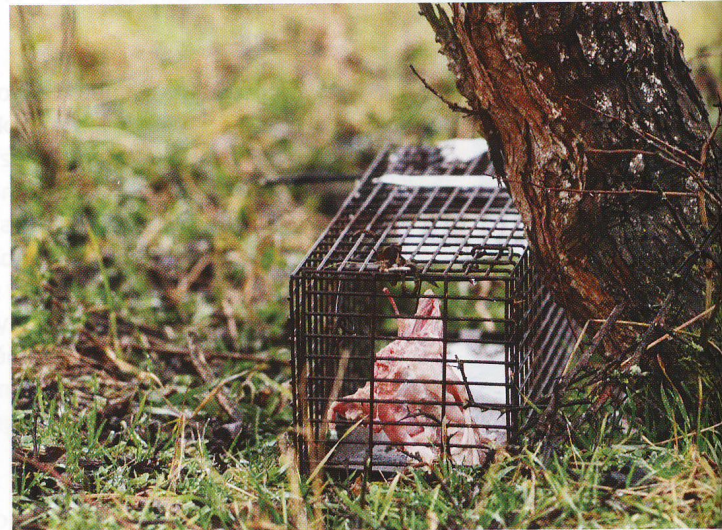
Tudjuk, hogy ezek a fajok megjelentek hazánk erdeiben, arról azonban nincs megbízható képünk, hogy hol fordulnak elő gyakrabban vagy hol állandó a jelenlétük. Monitorozásukra jelenleg nincsen hosszú távon is finanszírozható és megbízható módszer. Az olcsó, szőrmorfológiai bélyegek alapján történő határozáshoz azonban már most rendelkezésünkre állnak az eszközök. A szőr-szalag DNS alapú vizsgálatával pedig még egyedszintű azonosítást is lehet végezni.

Fülöp Zita és Patkó László

Szent István Egyetem, Vadvilág Megőrzési Intézet, Gödöllő

Vadmacska-szőr gyűjtésére szolgáló dörgölőző párna

Menyétfélékhez felcsalizott ládacsapdát is alkalmazunk

Ragasztószalagos szőrscapdával „könnyű” a mintavétel

A róka szőrének medullája

